

CALLAU, Ribera del ~

Nom de dues riberes, una al terme de Mentet (Conflent), affluent de la Tet per la dreta, que baixa del Pla de Campmagre (Coromines, Exc. 147, a. 29); l'altra, en el costat septentrional del Conflent, en el terme de Noedes, nom recollit per Coromines l'any 1959.

Molt més al Sudoest, però encara en una comarca pirinenca, reapareix el nom en la gegantina *Balma del Callau*, a Casserres del Berguedà (Terrado, 1990). El nom pot haver existit en altres llocs de Catalunya. És molt possible que hagi existit al Pallars, on es manté el topònim *El Callau*, a Borén, recollit a l'enquesta de Coromines. D'altra banda, *Callau* és un cognom¹⁵ força estès pel Priorat i el Baix Ebre: «existent a l'Ametlla, Espluga de Francolí, Montblanc, Perelló, Pradip, Tortosa, Vinaròs etc.» (*AlcM*, s. v.).

PRON. POP.: *řibéra del kałáú* (oït per Coromines a Noedes, Ll. xxvi); *bálma del kałáú* (Terrado, 1990).²⁰

HOMÒNIMS I PARÒNIMS. *El Callao*, nom d'una famosa ciutat portuària al Perú, prop de Lima. El subst. *callao* «guijarro», «playa guijarrosa» (cf. *DCEC*, s. v.) és un terme dialectal en castellà, propi del dialecte canari i del llenguatge dels mariners, manllevat²⁵ del gallego-portuguès *calbau*.

DOC. ANT. Tenim documentació en l'onomàstica pallearesa del segle XVII, gràcies a un capbreu que posseïa Joan Lluís Pallarès i que va transcriure íntegrament En Coromines: a. 1602, *Callau*, cognom d'un veí³⁰ de Seurí (*Capbreu de Rialb*, fol. 74v); a. 1645. *Callau*, cognom d'un veí de Seurí (*Capbreu de Rialb*, fol. 43r).

ETIM. *Callau* és un substantiu romànic que degué tenir certa extensió per la zona nord del domini català, on ha deixat romanalles en toponímia. És un terme germà del fr. *caillou*, oc. *calbau*, port. *calbau*. Tor plegat prové d'un antic mot de substrat manllevat al cèltic: KALIAUO- 'roc, pedra', ben estudiat per Coromines en el *DECat* II, 436. X. T.

CALLDETENES

Poble de la comarca d'Osona.

PRON. POP.: *kałdeténas* i *kanłeténas*, oït per Casac.

DOC. ANT. *Ad ipsas Te<n>das* a. 935 (*Dip. Cat. Vic*, 146, § 171). *Villa que vocant Tendas* a. 940 (*Dip. Cat. Vic*, 162, § 188).

ETIM. Del llatí CALLEM DE TENDAS, «barriada de les tendes, botigues, tavernes». Aquí *call* té més el sentit de barri que no pas de carrer. Cf. la institució medieval dels «Carrers de Barcelona» aplicada a pobles com Granollers etc. i a petits veïnats de l'Alt⁵⁵ Vallès dits *El Carrer de ~*, lluny del cap del municipi (p. ex. el de Castellar) (cf. *DECat* II, 431b8-22). *Tena* és un mot antic que té el sentit de 'botiga, barraca o tenda' (cf. *DECat* VIII, 397a37-60; 401b9-22; *E. T. C.* I, 17). J. F. C.

CALLOSA

La cabdal població de La Marina valenciana, dita també, i ja d'antic, *Callosa d'En Sarrià*.

PRON. MOD.: *kałóza*, 1935, oït a Alacant, Mutxamel, St. Joan, i Elx (J. G. M.); jo també recordo haver-ho sentit pertot amb -z- sonora, i no tinc memòria d'haver-hi oït altre timbre que el de *o* tancada, a cap comarca, ni a les immediates a Callosa, on vaig fer detingudes enquestes en totes (1963), encara que escrigui MGadea *Callòsa d'Ensarrià* (que separa è de é, i sol distingir bé els dos timbres de la *e*, i també de *o*, no sense alguna errada). *Gentilici: callosins* (J. G. M.), Salvà (II, 111). *Dita tòpica*: «En Nucia els tramusers, / en Palop els fariners, / en La Vila els arriers / i en *Callosa* espadenyers».

Donen excel·lents descripcions de la població i del seu terme Cavanilles (II, 234-237) i Fig. Pacheco (GGRV, Alac., 680-685), que no extractarem per no desviar el lector i el crític de la lectura directa d'obres que estan al seu fàcil abast. Obra magnífica, magistral, reblida d'informació riquíssima i de primera mà, és la d'Adolf Salvà i Ballester, *La Villa de Callosa de Ensarrià*, dos densos vols., Alacant 1960. Bibgr. antiga en La Vargas, c. 1774, 145.

MENCIONS ANT. Apareix en el *Rept.* en molts passatges, entre ells, escrit *Cayllosa*, en una donació a Berenguera Alfonso, datada de 1268, que Salvà veié original. Escrit *Callosa*, ed. Bof. 389 i 470, com alq. prop de Finestrat; escrit *Cay(l)losa*, amb el mateix caràcter, pp. 415, 351 i 352, i citada junt amb Carboneira, i amb el molí de *Alguar* entremig, p. 479 (avui *Algar*, agregat de Callosa, Salvà II, 21 etc.).

Assignen, 1264, a Mahomet Ennebenizach [Ibn Àbn Ishaq] alcait de Tàrbena i al seu nebot Bocharon, els llocs de T., Algar, *Callosa* amb les seves alquerries, i les d'Albeni i Alenz (MtzFdo., *Doc. Val. ACA*, n.º 551); 1268 *Cayllosa* (A.C.A., reg. 15, f.º 105); 1270 unes cases a C., i 32 1/2 tafules de terra (MtzFdo., o. c. I, n.º 984); també escrit *Callosa* el 1322 (A.C.A., 222, f.º 108); 1406 (BSCC XVII, 157); 1485 (BSCC XV, 285). Traducció castellana del doc. de 1322 en *El Arch.* IV, 319.

I no deixem de recordar el paper que, per mor de⁴⁵ la pesta, va fer Callosa en la creació d'una obra mestra: «Trobant-me en aquesta vall, / *Callosa*, per los morts fuyt, / ociós, trist, sense fruyt / emprés he, no sens treball, / de dones scriure llur tall / ---», Jaume Roig (*Spill*, v. 10).

Callosa havia començat, doncs, per ser una alqueria habitada pels moros —els nostres «moros»—, amb el castell que s'hi féu, com ja hem vist pel doc. de 1264; i, predominant-hi els moriscos, «la iglesia de *Callosa* era sufragànea de la parroquia de Polop, segun se lee en la visita pastoral efectuada en 10-VII-1386, primera de que hallo noticia ---; en esta iglesia --- había un beneficio --- que el Obispo --- había trasladado de la Iglesia, donde lo fundara D.ª M. de Loria --- 8-III-1345» (Salvà).

⁶⁰ Vegeu també el bàsic llibre de Salvà I, 59, segons